

VITA S. GREGORI
V L T R A I E -
C T E N S I S A N T I -
S T I T I S E T A B B A T I S,
DISCIPVLI S. BONIFACII, MAGI-
STRI S. LVDGERI

AB IP SO B. LVDGERO CONSCRIPTA.

NVNC PRIMVM EX ANTIQVIS MEMBRANIS EC-
clesiæ Fuldensis ad Ecclesiasticam Historiam illustrandam
publicè exposita:

OPERA ET STUDIO
R. P. CHRISTOPHORI BROWERI
Societatis IESV presbyteri.

Cum Gratia & Privilegio Sacr. Cesar. Maiest.

M O C V N T I Æ,

Ex officina Typographica IOANNIS ALBINI.

M. DC. XVI.

REVERENDISSIMO ET ILLUSTRISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO,

D. IOANNI
SCHVVICARDO,
SANCTÆ SEDIS MOGVN-
TIACENSIS METROPOLITANO,
SACRI ROMANI IMPERII PER GERMA-
NIAM ARCHICANCELLARIO

PRINCIPI ELECTORI ET PATRO-
NO BENEMERENTISSIMO.

MULTA de S. Bonifacio, tum veteris,
tum recentis memoria Scriptores eru-
diti, libris, publicisq; litterarum mo-
numentis tradidere; quiq; unus com-
plexus ita sit omnia, ut e segete ad spi-
cilegium, stipulam non reliquerit, inuentum, Illustris-
sime Princeps, puto neminem. Nam siue Sanctorum
Coelitum virtuti oratio par inueniri non potest, siue ob-
litione eorum memoria diu sepulta, & Dei beneficio e
tenebris non raro clariorem in lucem emergit, pracla-
ros quotidie cernimus ingeniorum labores, & amissos
recuperari, & obscuratos, meliore in lumine, ceu ta-
bularum praeclare pietas, ad usum iuxta, ac delectatio-
nem, exponi. In his S. Ludgeri Commentarius, quem,

DEDICATIO.

raro officij studio, laudato pietatis obsequio, de Præceptore suo S. Gregorio Traiectensi, & huius Magistro & educatore S. Bonifacio præco bonus elaborauit, arbitrij fecerim, esse aliorum, an censeri queat. Mihi interim cogitanti, cui hoc nobile par Sacerdotum, quod, S. Ludgeri stylo huc usq; vitam retinuit, honoris causa commendarem, ante primos, in primis occurristi Reuerend^{me} & Illustrissm Princeps Elector; non ut hæc qualiacunq; rudia, forte & inculta, in acceptorum paginam referres, sed, ut à S. Ludgero T. C. oblata, testimonium dicerent, multiplicis beneficentiæ, & liberalitatis iam pridem in Societatem nostram collocata. Quo igitur habitu animi nauigantes excipiunt, gemellum sidus turbante mari, hoc velim, Diuos hosce geminos, Illustrissm Septemvir, ad te venientes, hæc parum amica Sanctis tempestate, benigne suscipias. Promitto, sponse S. Ludgero, non oneri, sed ornamento; bono publico quoque ad mores & vitam, utiles gratosq; fore. Fuldae anno MDCXIV. XXIV. August.

Celsitudin. Vestræ
 humillimè deuotus
 Christophorus Brovverus.

SAN-

SANCTVS LULLVSEPIST.
XLV. INTER S. BONIFA-
CII EPIST.

LARÆ Christi Ecclesiæ lampadi luciferę,
meoq; in doctrina diuinæ legis deuotissi-
mo adiutori Gregorio: duplici presby-
teratus Abbatisque honore, cum præcedente pro-
priorum meritorum suffragio, decorato, Lullus ex-
tremus orthodoxæ matris, videlicet Ecclesię alum-
nus, immarcescibilis caritatis, in angulari lapide v-
triusq; testamenti salutiferam salutem.

VITA S. LVDGERI EDITA

C. VI. T. II. Suriij, XXVI. Martii.

Gregorius discipulus, simulq; successor S. Mar-
tyris Bonifacij, Traiectinæ sedi in gradu pres-
byter præsidebat.

EIVSDEM VITA

M. S. FULD. C. IV.

LVtgerum parentes commendauerunt cuidam
Gregorio, grandium meritorum viro, qui, &c.
Traiectensi sedi presbyter, Episcopi vice, præerat.

CAP. V. IBIDEM.

& in edita cap. VII.

ABBAS GREGORIVS

Prologo vita S. Svuiberti Marcellino adscripta

Gregorius Episcopus Traiectensis, & Frisoniæ
gentis prædicator eximius.

HVCBALDVS IN S. LEBVINO,

Tom. V. Suriij, XII.

Nouembris,

LEbuinus, Traiecti reperit venerabilem virum, nomine Gregorium, ex nobili Francorum sanguine procreatum; à B. Bonifacio Archiepiscopo olim à pueritia enutritum, gradu Ecclesiastico presbyterum; sed tunc, pro tempore, Episcopalis officii in eodem castro vel etiam Parochia Vicarium.

TRITHEMIUS de Viris Illustribus,

Lib. III. Cap. CCLXXXIV.

Gregorius ex Abbate Traiectensis Cœnobij, Episcopus ibidem, vir sanctissimæ conuersationis, doctor & prædicator egregius, multos sua doctrina populos conuertit ad Christum: Cuius virtutum insigne cum laude prædicatur: eius festum agitur. 12. Kalend. Ianuarii.

GERARDVS NOVIOMAG.

Catalogo Episcop. Ultraiectensium.

Gregorius à Bonifacio sanctissimo Præsule (qui & Maguntinæ Ecclesiæ Archiepiscopus fuerat) Ultraiectino populo in Episcopum ordinatus, quæ in opere Euangelico D. Villibrordus & Bonifacius inceperant, impigrè perfecit: & plenus bonis operibus diem extremum clausit. Ultraiecti, in templo, quod IESV Saluatori sacrum est, sepultus.

HADRIA.

HADRIANVS BARLANDVS,
Catalogo eorundem.

Ecclēsia sic à VVillibrordo & Bonifacio, viris
laudatissimis instituta, postea Gregorium ha-
buit Antistitem.

MARTYROLOGIVM I. MOLANI.
XXV. Augusti.

S. Gregorij Episcopi Traiectensis, atque Con-
fessoris; qui fuit instructor S. Ludgeri, Epi-
scopi Monasteriensis.

MOLANVS IBIDEM.

Gregorij Episcopi vita Ultraiecti ad sanctum
Saluatorem, vbi quiescit, habetur scripta per
discipulum, qui in prologo vocat Gregorium, Ab-
batem & Præceptorem suum ab infantia. Hunc
autem esse S. Ludgerum Episcopum, ipsius vita lo-
quitur. Cap. xxxi. vbi hæc verba recitantur. Com-
posuit & libellum de vita suorum quondam do-
ctorum, venerabilium æque Sacerdotum, Grego-
rij & Albrici; in quo vel ingenij eius acumen, vel
eloquij splendor elucet.

LAMBERTVS HORTENSIVS
rerum Ultraiect. Lib. 1.

Tanta erat Collegij S. Crucis ob integritatis ac
sanctimonie apud exteros populos reuerentiam
et celebritatem; vt non solum inde nostræ Ec-
clesiæ

clesiæ Episcopi renunciarentur, sed finitimæ etiam
hinc exirent, à quibus res administrarentur. Boni-
facius ordine secundus, & Gregorius in Ca-
talogo tertius ad Moguntinensem re-
gendam lecti fue-
runt.

COM.

I

COMMEMORATIO DE SANCTO BONIFACIO ATQVE GREGORIO.

SACRARVM Scripturarum præceptis mone-
mur vt diligamus Dominum ex toto corde, di-
ligamus & proximum tanquam nos ipsos, & vt
illos proximos nostros veraciter arbitremur,
qui spiritualibus magis intenti sunt, quam car-
nalibus, atque ad eorum se promissa, vsque in-
diem nouissimum, piis operibus præparare non
cessant. Quos non carnalis generatio extollit
inaniter sed spiritualis regeneratio fructificare facit & proficere. Ca-
ritas ista, quamuis omnibus domesticis Catholicæ fidei, quæ per
dilectionem operatur, maximè tamen sanctis Patribus & Præposi-
tis nostris exhibenda est, sicut Sanctus Apostolus adhortatur di-
cens: *Rogo vos fratres vt noueritis eos qui laborant inter vos, & præsumunt*
vobis in Domino & monent vos, vt habeatis illos abundantius in caritate
propter opus illorum; pacem habete cum eis. Quæ est ista notitia, qua
Præpositos nostros plus cæteris nosse præcipimur, nisi vt eis & vi-
uentibus debitum honorem, & obsequium sincera intentione im-
pendamus; & eorum pia & profutura exempla post obitum illorum
non solum à memoria nostra nunquam recedant, sed ea etiam ad a-
liorum ædificationem indefinenter sermonibus repetere & dilata-
re non cæsemus? quatenus id veraciter fieri valeat, quod idem A-
postolus alio loco de ipsis spiritualibus patribus nostris hortatur &
dicit: *Quorum intuentes exitum conuersationis, imitami fidem;* vt qui
in præsentī mortalitate vestigia illorum & exempla & mente reti-
nemus & actu, in futura immortalitate, secundum Euangelij di-
ctum, *gaudium Domini nostri simul cum eis mereamur intrare.* Ad il-
lud peruenientes, dum largiente gratuita gratia Christi intraueri-
mus felicitatem perennem, nemo tollet à nobis in sempiternum:
quoniam ad illud in initio, pio conditoris proposito conditi sumus,
& post lapsum primi hominis in mortem, Redemptoris nostri mi-
sericor-

*Patres
spirituali-
bus ac Præ-
positis
quantum
deseren-
dum.
1. Thessal.
65.*

Hebr c 13.

*Matth. c.
25.*

sericordi uisitatione ad idem reuocati, ad quod peruenturi in die nouissimæ necessitatis, si certissima spe in diebus mortalitatis huius, & hortamenta sequimur spiritualium Patrum: & semper nobis maxima gaudendi causa sit ipse DEVS. Igitur quoniam ut dixi clarè testimonijs sanctæ scripturæ, spiritualibus Patribus honorem meritò impendendum, & post præcepta Dominicorum iussis nihil præferendum, paucis iam aperire curabo, ob cuius reuerentiam & dignam memoriam, hanc præfatiunculam præmiserim, pauca de innumeris benefactis eius donante gratia CHRISTI & meritis ipsius suffragantibus scribere incipiens.

*Gregorius
Abbas, &
Præceptor
S. Ludgeri.*

*Gregorij
Magister
S. Bonifacii.*

*S. Bonifacii
in Franciam
aduentus, &
merita.*

*B. Gregorius
columna
Ecclesie
S. Dei.*

*S. Bonifacii
tres stationes
in Frieslandia
vel Britannia.*

*1. Wyrda
2. Attingohem.
Gembertus
S. Bonifacii
discipulus.
3. Felisa.*

Est enim mihi sermo iste de Domno Gregorio Abbate, & Præceptore meo ab infantia: qui de nobili stirpe Francorum progenitus, nobilitate morum & sapientiæ documentis, nobilitatem seculi ornauit ac superauit. Quam utique spiritualem nobilitatem & prudentiam assecutus est à S. Martyre Bonifacio Archiepiscopo & Magistro suo; qui in diebus nobilissimi Principis Francorum Regis Karli de Britannia & gente Anglorum clarissimum quoddam Sidus Franciam ueniens, sub regibus Karlmanno & Pippino eiusdem Regis Karli gloriosissimis filijs, quasi sol rutilans in sanctitate, expandit radios uirtutis suæ & prædicationis, omniaque prope regna, uiuens in corpore, largissimis dapibus doctrinæ suæ reficiens, & fide meliorauit & uitâ. Atque post transitum suum de hoc mundo per sanctum Martyrium, eadem Francorum regna per electa grana discipulorum suorum, in exemplum Dominici seminis fructificare fecit, & proficere usque in hodiernum diem. Inter quos B. Gregorius columna Ecclesie Dei inuentus est: qui in diebus religiosissimi Regis Pippini succedens Magistro, genti Fresonum missus est Prædicator; cui Magistro, & Bonifacio Martyri, B. Gregorius hoc modo adhærere cæpit & discipulatum eius subire.

Cum ipse Electus Dei Bonifacius Martyr post tredecim annos peractæ in Fresonia prædicationis, quibus in Australi parte Laci Almari, pauper Euangelicus, & propemodum solitarius sanctam sessionem suam tribus in locis peregisset, quorum uocabula locorum sunt hæc. Primus uocatur Wyrda, in ripa fluuij Rheni, ubi septem annis habitauit. Secundus uocatur Attingohem iuxta amnem Fehta, ubi habitauit annis tribus: quo in loco primum cæpit habere discipulum nomine Gembertum. Tertius locus appellatur Felisa, qui propior erat gentilibus & paganis, ubi tribus similiter annis mansit. Post hos inquam tredecim

annos, quæ

nos, dum admonitus à DEO ad Hassos & Thuringeos orientales regiones Francorum, iter agere cœpisset lucrandorum DEO populorum causâ, peruenit ad Palatiolum Monasterium virginum prope Treueris ciuitatem, in ripa fluminis Mosellæ, cui tunc præerat Abbatissa nomine Addula religiosa valde & timens DEVM. Quæ, cum vidisset Athletam DEI peregrinum & egentem, gratulabunda suscepit eum in hospitium suum, implens Dominicam adhortationem. *Hospes eram & collegistis me.* Cumque ille sanctus Viator Bonifacius secundum solitum morem suum Missarum mysteria peregisset, vt propemodum omni die agere consuevit, sederunt ad mensam ipse scilicet & Ancilla Dei Addula Abbatissa cum familia sua. Cæperunt autem ad ipsum sanctum conuiuium plus quam epulas, solatium sanctæ scripturæ expetere, quo fieret fides audientium accensa, spesque & charitas renouata in DEVM, *qui vult omnes homines saluos fieri & ad agnitionem veritatis venire.* Tunc quæsitus est Lector: & iuxta Dei voluntatem, inuentus est electus puer Gregorius, qui per idem tempus nuper à schola & Palatio reuersus, sub laico adhuc habitu, quasi quartum decimum, aut decimum quintum agens ætatis annum, DEI instinctu venit ad auiam suam, id est, ad matrem patris sui Albrici supradictam Abbatissam DEVM timentem Addulam; datusque est ei liber, qui acceptâ benedictione, cœpit legere, & iuxta modum ætatis suæ benè perlegere. Intelligens verò Magister sagacem mentem pueri bonamque indolem, cœpit eum consummatâ lectione, his verbis moderatè laudare & dicere. Benè legis fili, si intelligis quæ legis. Ipse autem adhuc temporis *sapiens vt paruulus, & loquens vt paruulus*, se scire professus est, quæ legebat. Dic mihi, inquit, quomodo intelligis quæ legis? Ipse verò repetebat ab exordio lectionem suam volens legere sicut prius. Præceptor autem sanctus distulit eum paululum; & dixit. Non ita, Fili, quæro vt dicas mihi lectionem tuam, sed secundum proprietatem linguæ tuæ, & secundum naturalem parentum tuorum loquelam, ediffere mihi, quæ legis. Hac ille ratione conuictus, confessus est, quia non posset facere. Sanctus vero ait Bonifacius. Vis, fili, vt ego tibi dicam? Volo, inquit. Tunc B. Bonifacius; Repete, ait, ab exordio lectionem tuam; & discretè lege. Quod dum faceret, exorsus est sanctus Magister, & clara voce cœpit prædicare, & Matri & omni familiæ. Quæ prædicatio ex quo fonte processerit, claret in conuersione Gregorij ingeniosi pueri & sagacis, quia non ab humana facundia, quæ frequenter ad tēpus deludit, sed ex Spiritus sancti gratia, secundū promissum Euangelij in modum *fluminis aquæ viuæ*

S. Bonifacius venit in Treueros.

Palatiolum Sirci: num monasterium.

Addula Abbatissa S. Bonifacii incipit hospitio.

Matth. 25.

S. Bonifacius fere quotidie missam celebrat.

1 ad Timoth. c. 2.

Lectio super mensam B. Gregorij educatio.

Legit iussu S. Bonifacii.

1. Corinth. c. 13.

Interpretari iubetur qua legit.

S. Bonifacius interpretem agit lingua Latina apud Austrasios.

Ioan. 7.

Conuersus
sermone
suo B. Gre-
gorium a-
dolescentē,
& trahit
ad Aposto-
licam vi-
tam.
Addulam
auiam B.
Gregorius
enunciat.
Cantic. 8.

B. Gregorij
uocatio
qualis.

Psal. 116.

de ventre fluxit doctoris: & cor prudens ac docile pueri Gregorij, tāta virtute & velocitate penetrauit, vt ad vnam incogniti eatenus Magistri exhortationem & prædicationem, obliuisceretur & parentum & patriæ, ipsaque hora, dum compleisset Magister sanctus prædicationem suam, nolens ab eo vltra disiungi, iuit ad auiam suam prædictam Abbatissam venerabilem Addulam, dicens; se velle cum homine pergere, & ad discendos diuinos libros discipulatum eius subire. At ipsa, carnali affectu constricta, ilicò repulit eum, & omnimodis hoc fieri posse renuit; quia vtique non nosset hominem, neq; quo iret. Sed sicut scriptum est: *Aqua multa non potuerunt extinguere caritatem*; puer Gregorius in proposito suo permanfit & dixit ad Addulam auiam suam. Si non vis mihi dare equum vt equitare possim cum eo, pedibus ambulando absque dubio vadam cum illo. Sic ergo altercando de ignoto itinere diutius disceptabant ad inuicem: sed tandem præualuit caritas electi pueri Gregorij, & vt dignum erat; *Carnalem amorē vicit dilectio spiritalis*. Videns ergò famula Dei Addula, quia prudens erat fæmina, animum inflexibilem pueri, dedit illi pueros & equos, & dimisit eum ire cum sancto Magistro in opus quod compleuerunt simul, vsque ad sanctum Martyrium eius. Intelligis, Lector, pius & prudens, quem secutus sit electus puer Gregorius, in hoc facto, vt inconsultis parentibus, omnibusque propinquis, & ipsa, quæ præsens erat resistente auia tam subito mutaretur. Idem enim spiritus videtur mihi in hoc tunc operari puero, qui Apostolos Christi, & dispensatores mysteriorum Dei ad illud inflammauit, vt ad vnam vocem Domini, relictis retibus & patre sequerentur Redemptorem. Contemptis igitur parentibus & patriâ, omnibusque retrò relictis, quæ carnaliter blandiri poterant menti adolescentis, secundum Psalmistæ dictum B. puer Gregorius *propter verba labiorum Dei secutus est vias duras*. Durum namque erat, & valde asperum, vt qui in patris domo multum diuitis in iocis & deliciis erat nutritus, vnum peregrinum & pauperem hominem sequeretur, nesciens quo iret; & in tantum ei obediret, vt omnes alios homines & potentes sæculi, & proprios parentes tanquam surdus non audiret, dummodo illius præceptis obsecundaretur in omnibus. Quanta enim auctoritas lucebat iam tunc in futuro Martyre Bonifacio, æstimare quis poterit, quæ cor pueri, tam subito immutatione incitauit? aut quis ardor caritatis ad obediendum ignoto Magistro mentem iuuenis inflammauit, vt subito oblitus sui, secutus sit Christi pauperem, omnis mundanæ substantiæ inopem? Non hoc fecit amor auri & argenti, non cupido prædiorum & superba iactantia, quorum nihil erat in causa, sed hoc fecit artifex

artifex summus, vnus atque idem Spiritus Dei, qui omnia operatur in omnibus diuidens singulis prout vult.

Tunc Electi Dei iter desideratum peragentes venerunt Thuringiam. Porro ad augmentum boni sui, & ad comprobendam mentis eorum constantiam & longanimitatem, in tanta paupertate inueniunt populum illum, vt vix ibi vllus haberet vnde viueret nisi de longinquo parum quid colligeret, vt ad modicum tempus sustentaret penuriam suam. Nam tota illa regio in confinio paganorum rebellium posita, illo tempore, incensa erat, & hostili manu vastata; quæ tamen penuria nequaquam terrere poterat Ministros Christi, vt ob id subterfugerent, quo minus annuntiarent eis omne consilium Dei: sed iuxta exemplum Apostolicum, *ceperunt laborare manibus suis, quæ opus erant sibi*, & eis, qui cum illis erant; atque cum illo populo in tentationibus suis firmiter permanere; & circumquaque prædicando, inuitare ad cælestia regna. In his ergo studiis perseuerantes secundum formam primitiæ Ecclesiæ, *erat eis cor vnum & anima vna*; & augebat Deus quotidie multiplici numero, qui salui fierent in idipsum.

Tunc fama sancti Magistri & futuri Martyris Bonifacij cæpit dilatari, per omnia orientalia regna Francorum. Cæpit quoque & Electus adolescens Gregorius in discipulatu eius proficere, ætate & sapientia; & in tantum amabilis fieri Magistro, vt quasi vnicum filium eum diligeret: iam adiutorem fidelem illum habens in omni opere bono: Hic autem tantus profectus Electorum Dei non est initiatus per opulentiam & mundanas delicias; neque per securitatem & prosperitatem vitæ mortalis; sed in fame, & nuditate, & laboribus multis. In quibus omnibus & opere manuum viuere cogebantur; & nonnunquam vicinam paganorum persecutionem ob metum mortis cum populo simul in ciuitatem fugere; ibique in atro pane & angustiis, per dies plures habitare, donec collectâ multitudine sua ciues, manu validiore eos iterum effugarent. Hoc ergo certamen, quoniam per innumeros vicos inter Paganos & Christianos gerebatur, idcirco hinc & inde magna pars regionum illarum redacta erat in solitudinem. In tam forti autem, & periculosa in diebus illis decertatione, in tanta pugna, & perturbatione dimicantium populorum, Electus Pastor Bonifacius nunquam cessare potuit à custodia, & instructione gregis sui, verum tanto fuit constanter & paratior pro ouibus suis animam suam ponere, quanto rabiem luporum frequentius vidit & atrocius imminere. Similiter & fidelis discipulus eius Gregorius adiutor infatigabilis in opere Dei cum Magistro permansit in custodia & educatione gregis Christi; factus secundus Pastor.

1. Corinth. 12.

S. Bonifacius cum S. Gregorio venit in Thuringiã.

Thuringia status, uopia & discrimen.

1. Corinth. 4.

Actor 4.

Vita asperitas in annuncian- do Euan- gelio.

S. Bonifacij pastoralis cura apud Thuringia populos. S. Gregorius eius laborum consors. & secundus Pastor.

6
 Eo usque autem hæc ita gerebantur, donec per gratiam CHRISTI triumpharet Christiana manus; & pax plena DEI Ecclesiis redderetur. Et erant magis ac magis crescentes ac proficientes in opere Domini, sicut in presentiarum cernitur, considerantibus regiones illas. Sed quid nos miseri, pigri & inertes in pace Ecclesie DEI dicturi sumus, qui non gregis lucra, sed commoda nostra semper quærentes, vix unquam in custodia ovium, contra rabiem luporum vel unum latratum minimi sermonis emittimus? qui, sicut dixi, in pace Ecclesie pigri sumus, & somnolenti in custodia gregis, in lucris verò carnalibus nimium strenui & peruvigiles? Isti autem, de quibus loquimur, in tanta perturbatione, & bellorum certamine, non solum in sui intima & casta custodia, mundis cordibus permanserunt, sed etiam in lucro gregis & discipulorum documentis, tanta benedictione DEI dilatati sunt, & propria vigilantia, per Dei adiutorium, multiplicati.

Querela S. Ludgeri contra inertes Pastores.

S. Bonifacii Caroli Martello fama virtutum innotescit. Pseudodoctores & adulescentes sancto obstant.

Luc 7.

Thuringia est Hassia.

Erpesford nunc Erfordum Thuringia metropolis, Frideshlar civitas Hassia.

Tunc priores & prudentiores Francorum, qui Electum DEI Martyrem Bonifacium, eiusque discipulos venerabilem Gregorium & socios eius, in tanta virtute operum, & fortitudine constantiæ, nosse & intelligere potuerunt, ceperunt eis & sua offerre diligentius de die in diem, & laudem tantæ beatitudinis & unitatis, apud Regem Francorum seniore Karlum, non celare. Cæpitque & ipse Rex virum DEI Bonifacium velle videre; iussitque eum venire ad se. Qui cum venisset, non statim in initio honore sibi condigno receptus est à Rege, sed sic competenter dilatus; quia fuerant quidam Pseudodoctores & adulescentes, qui famam sancti viri, & discipulorum eius obfuscare, & impedire conati sunt, apud Regem. Veruntamen ex illo die crevit amor & honor hominis DEI, & discipulorum eius, apud omnes, qui fidem illorum, & vitam scire, & inuestigare interius desiderabant; &, iuxta dictum Euangelij, *Iustificata est sapientia à filiis suis.* Redierunt Electi DEI iterum ad sua, & in cæpto opere sine vlla hæsitatione permanentes in Thuringis & in Hassis, vbi tunc temporis maximè opus erat doctrinam illorum, ob vicinitatem paganorum & indoctam plebem. Ibi ceperunt offerentibus, propter amorem DEI & salutem animarum suarum, modica loca, territoriaque, suscipere, & in eis Ecclesias construere, & in hoc quoque opere, sicut & in prædicatione sua, cum benedictione DEI, multum proficere; De quibus locis, est vnus in Thuringia, nomine Erpesford, & alius in Hassis, Frideshlar cum cæteris nonnullis, quos initiauerunt Electi DEI, & excoluere cultu diuino.

uino. Tunc creuerunt loca diuitijs, creuitque numerus discipulorum; ac virtute operum proficiebat. Creuit etiam beatus adolescens Gregorius cum suo Magistro, in omni operum virtute, & decore sapientiae diuinæ; secundum formam Magistri, à quo didicerat. Et sic in his omnibus secundum Psalmistæ dictum, qui Electis DEI legem dedit in virtute operum, *dedit & benedictionem in multiplicatione & profectu discipulorum*; & sic ibant de virtute in virtutem cotidie in melius proficientes, & crescentes in omni opere bono.

Interea, dum hæc ita geruntur ab Electis DEI Bonifacio, & discipulis eius, successerunt in regno Patri Karlo religiosi filij Carlmannus & Pippinus patre debitum vniuersæ carnis persolvente, & transeunte de hoc mundo. Tunc pij filij patri succedentes in regnum, quia eis vndique per gratiam Christi maior quies erat largita bellorum, quam fuisset patri, ceperunt in regno suo, inspirante Deo religionis officia intentius quarere, & meliorare. Cæpit & hoc audire B. Bonifacius futurus Martyr & discipuli eius; ceperuntque frequentius approximare Palatio quam fecissent, & loqui cum Regibus, & prædicare secundum datam sibi à Deo gratiam populum DEI in ipso Palatio. Et in tantam gratiam venerunt apud Reges supradictos, & omnem populum Francorum, vt omnes vna voce dicerent, & concordarent B. Bonifacium dignissimum esse Episcopatu & omni honore, exceptis illis pseudodoctoribus & adulatoribus, quos superius dixi; qui, & eum interficere aliquando moliti sunt; sed non dimisit eum Dominus protector eius venire in maleuolas manus eorum, donec annuntiaret secundum dictum Psalmistæ, *brachium & potentiam Dei generationi qua ventura erat*. Igitur ipsi soli ceperunt contradicere, & eum blasphemare, quantum potuerunt: atque affirmare, non esse eum dignum Episcopatu, quod peregrinus erat. In tantum erant tunc sanioris consilij Laici, quam Clerici, videntes sapientiam DEI & gratiam esse in homine illo, vt quo amplius peruersissimi illi, non dico Episcopi, quibus nomen illud datum est immeritò, eum vituperare conati sunt, tanto amplius diligeretur ab omnibus, & laudibus efferretur, quoadusque in certamen venirent coram Regibus, & coram vniuerso Senatu Populi Francorum. Sed quid opus est dicere de illa disceptatione quam habuerunt tunc ad inuicem, illi scilicet peruersissimi, quos nominare nolo ex vna parte, & sanctus Bonifacius ex altera, cum discipulis suis Gregorio, & socijs eius; dum confusi, & refutati ab omni Senatu, & ab ipsis Regibus, inde discederent

Psalm. 83.

Carlmanni & Pippini salix pace & religione regnum.

S. Bonifacij apud eos reges gratia.

Amulorum ingenia.

Psalm. 70.

Amuli huius Clerici & Episcopi.

S. Bonifacij cum amulis suis congressio.

*S. Bonifacius vi
dor. def.
gnatur Ar-
chiepisco-
pus Magan-
ria.*

*Quanta
et per se,
et per disci-
pulos, Ar-
chiepisco-
pus gesso-
rit.*

*Discipulo-
rum num-
meratio*

*S. Grego-
rius Traie-
cti, Dorsta-
di et Fre-
sone apo-
stolus*

*Lullus Ma-
guntia Ar-
chiepisco-
pus*

*Megino-
dus
Vvixen-
burgi et
Francia o-
rientalis
Pastor*

*Vvilibal-
dus Episco-
pus Hehste-
di et Nord-
goe
Vvinnibal-
dus Presby-
ter*

*Sturmi
Fuldensis
Abbas*

*Bocanna
silua nu-
trix mona-
chorum
S. Bonifacii
sepulchris.*

derent aduersarij; & S. Bonifacius futurus Martyr ad hoc perueniret vt absque vllius contradictione, vna omnium voce, eligeretur in Episcopatus sublimissimum gradum, & Maguntia Metropolitana Ecclesia ei daretur à Regibus prouidenda & regenda. Ex eo die, quantum claruerit sapientia ipsius omni regno Francorum, quantasque Synodos cum religiosis Regibus ad correctionem populi postea instituisset, non in isto opusculo modo dicendum est, dum in modum solis effulserit in templo Dei ac prædicatione sua, & exemplis, omnes nebulas effugarit infidelitatis & hæreticæ prauitatis, quoniam & ista omnia in libello de passione ipsius scripto, plenè & lucidè manifestantur.

Ad hæc autem vniuersa, non modicè adiutus est ab Electis discipulis suis, post Magistrum clarissimis prædicatoribus, & columnis Ecclesiæ Dei: quorum vnusquisque ciuitatem & regionem suam, sicut Lucifer manè oriens, illuminauit exemplis, & doctrinâ sua. B. Gregorius Traiectum, antiquam ciuitatem, & vicum famosum Dorstad, cum illa inradiavit parte Fresoniæ quæ tunc temporis Christianitatis nomine censebatur. Idem vsque in ripam occidentalem fluminis, quod dicitur Lagbeki, vbi confinium erat Christianorum Fresonum ac Paganorum, cunctis diebus Pippini Regis. Lullus Maguntiam Metropolitanam ciuitatem cum maxima parte Christianorum Fresonum, qui in Parochia vrbis illius constituerunt, incoluit. Meginodus venerabilis Pater & Pastor gregis sibi commissi ciuitatem Wirzburg cum suis adiacentiis in sua sorte sale sapientiæ & doctrinæ suæ conduiuit & custodiuit. Willibaldus Electus Dei Antistes Episcopatum quod nuncupatur in Hehstedt in parte proxima nobis Baguariorum. Idem in Nordgoe simili modo, vt pius Pater à fundamentis illud erigens meliorauit & custodiuit: Nec non & germanus prædicti Willibaldi nomine Vvinnibaldus Presbyter, Magistro meo B. Gregorio valdè carus, & ipse locum & regionem suam sanctè & feliciter illustrauit, qui post obitum suum quid viuens fecerit, magis miraculis ostendit. Sturmi verò venerabilis Abbas, vnus ex numero illo Electorum Dei, quantum profecerit in Eremo sua post Martyrium S. Magistri Bocanna silua in testimonio est: quæ prius omnimodis inculta erat ac Desertum, nunc autem ab Oriente vsque ad Occidentem, à septentrione vsque ad Meridiem, Ecclesiis Dei & electis palmitibus Monachorum repleta est Qui etiam Sturmi Abbas hoc meruit priuilegium à Deo & S. Magistro, præ condiscipulis suis, vt ipsum locum, quem Magister sanctus elegit ad sepulturâ corpori suo, possidere mereretur, & initiare; & sanctum corpus eius martyrizatum in eodem suscipere: & in

& in tantum prouehere & glorificare eundem locum, vt ante obitum suum de hoc mundo quadringentorum circiter Monachorum, exceptis pulsantibus & aliis minoribus personis, quorum numerus multiplex erat valde in ipso Monasterio, posito iuxta fluuium Fulda, Pater extiterit & Præceptor. Duo autem ex illis Electis Dei, VVigbertus, & Burghardus, ante Magistrum migrarunt à seculo. Sed non sunt illi absque palma electionis suæ, dum ad regna cælestia Magistrum præcedere meruerunt, & in regionibus * suis, pro sanctis Dei habentur, & coluntur, ab omnibus, qui vitam illorum & virtutem, cum Deo, nosse potuerunt. Cernis, ô Lector intelligens & diligens, quanta charismata in vno homine fuerint; & quid pauper ille, qui solitarius dudum in Fresoniæ partibus fuerat, per tempus ostensionis suæ fecerit ad fructum Ecclesiæ Dei. Non autem ipse hæc per se potuit, sed secundum Apostolum, *gratia Dei cum eo fecit hæc vniuersa, & stabiliiuit*. Igitur, quia paululum propter communem laudem discipulorum S. Magistri Bonifacij, à proposito itinere narrationis elapsus sum, nunc iterum ad id redeam vnde digressus sum.

Tunc B. Bonifacius Martyr futurus, lubentibus religiosis Regibus, cum consensu omnis Senatus populi Francorum, missus est Romam ordinandus in Episcopatus gradum ad Gregorium Papam tertium à primo; ibique ei nomen suum modo omnibus notum & diuulgatum, simul cum benedictione & gradu Episcopatus, ob facundiam linguæ, & gratiam labiorum, à Deo sibi donatam, inditum est ab Apostolico Pontifice Bonifacius, qui antea V Vinfrido vocabulo censebatur. Sicque sanctus vir, & gradu decoratus, & nomine, coram omni clero & familia beati Petri Principis Apostolorum, & coram ipso Gregorio Papa prostravit se, & orauit, vt propter Deum, & amorem S. Petri ibidem ilicò in ipsa Ecclesia, cum supplici deuotione pro se fleteret genua omnis clerus, qui præfens aderat, & vnanimiter omnes orarent Dominum, beatumque Petrum intercessorem inuitaret & auxiliatorem orationis suæ, vt bono fine & Deo placabili terminare mereretur & concludere dies suos. Quietiam omnes, inspirante Deo, vnanimiter cum summa deuotione, inclinantes se coram reliquiis B. Petri Principis Apostolorum, compleuerunt petitionem eius, sacra oratione & Pastoris & gregis fusa ad Deum. Quæ oratio cum sanctis meritis ipsius conueniens, quantum valuerit apud Deum omnipotentem, testatur sanctum Martyrium eius, peractum in diebus senectutis, etiam tunc nimix imbecillitatis corporis sui, dum in decrepita ætate positus, viuere in hoc mundo non valeret diutius. Ecce quomodo sapiens

*Fuldensis
monasterij
celebritas.*

*SS. VVig-
bertus, &
Burghar-
dus.*

** Franco-
nia, & Has-
sia.*

*S. Bonifacij
charisma-
ta.*

*1. Corinthe.
c. 15.*

*S. Bonifacij
ordinatio
quo modo
Roma per a-
cta*

*Gregorius
III in ordi-
natione*

*V Vinfrido
dat nomen*

*Bonifacij.
S. Bonifa-
cius poscit
pro se Cleri*

*Romani
preces, &
intercessio-
nem S. Pe-
tri.*

*Orationis
efficacia.*

*S. Bonifacij
spes & res
in Christo
fundata.*

architectus & Electus DEI Pontifex Bonifacius, non super fluidam arenam humani consilij, & superbæ contumaciæ, sed super tutissimam petram diuini consilij & Apostolicæ humilitatis, ædificauit domum suam. Et idcirco, dum venirent flumina humanæ aduersitatis, ac perturbationis, flarentque venti diabolicæ tentationis, & calliditatis; & impingerent in domum eius, non potuerunt eam mouere; quia, secundum

*Matth 7.
Sanctorum
inuocatio
clare in-
nuita.*

Domini dictum, *fundata erat super firmam petram*, quæ petra erat CHRISTVS. Noster modo Intercessor, & certissimus Patronus apud DEVM, considerauit perpendens, in quanto periculo & miseria, humana constituta sit infirmitas, non in semetipso posuit fiduciam suam, iuxta morem superborum partis aduersæ, sed ad humilitatem Apostolicam, & filiorum DEI recurrit in largitatem diuinæ misericordiæ, & deuotam supplicationem Ecclesiæ Dei, * solidauit spem suam. Sic enim & Apostoli Christi, eorumque successores & cohæredes in regno DEI, in omni labore, & tribulatione sua, oratione Ecclesiæ Dei sine intermissione adiu-

** forte de-
est in qua*

*Paranesis
ad Antisti-
tes & Epi-
scopos ut i-
mitentur
S. Bonifac.*

Eia, Præsules & Prædicatores populi Dei, eodem honore, & pari gradu in hoc seculo decorati, aspiciite, & intelligite, & adsumite exemplum iusti hominis; vt, cum vocati à Deo, & electi ab Ecclesia Dei, non muneribus obcæcati, ad gradum Episcopatus, & ad regimen sanctum accesseritis, iuxta formam eius vos instituere, fructumque adferre valeatis permanurum in vitam æternam. Et in

*S. Grego-
rino comes
Bonifacio
inuenio
Romano.*

illo quoque itinere; dum S. Martyr Bonifacius Romæ, sicut superius dictum est, sacro gradu, sublimatus est, B. Gregorius Præceptor meus, Electo Magistro infatigabilis comes permansit; intrans, & egrediens, & pergens ad imperium eius, sicut semper solebat in omni opere bono. Et non solum in hoc eodem itinere, meritum humilitatis, & obedientiæ suæ peregit, vt dignum est iuniores subdi senioribus, & maioribus suis in omni-

*Codices sa-
croi ex Græ-
cæ & Ita-
licæ expor-
tat.*

*Marchel-
mus &
Marcuini-
nus pueri
Angli à S.
Gregorio
Roma in
Germaniã
adducti.*

bus; sed etiam plura volumina sanctarum scripturarum, largiente Domino, illic acquisiuit; & secum inde ad profectum proprium, discipulorumque suorum, non modico labore, aduexit domum. Sed & pueros duos, cum consensu Magistri, in discipulatum suum Marchelmum videlicet & Marcuinum, de gente Anglorum, secum inde adduxit. De quorum seniore Marchelmo religiosissimo & sancto viro, vt dignum est donante Deo, suo loco aliquid plenius dicam: Tunc felix comitatus, Magister videlicet sanctus, & discipuli eius electi, & proprijs meritis & intercessione omnis cleri ac familiæ S. Petri commendati Deo, & sanctis eius, reuersi sunt domum,

domum, crescentes, & proficientes ex illo die, in omni opere bono; docentes & instruente in via Dei, qua ipsi ibant, non solum populum & Proceres Francorum, sed etiam ipsos Reges religiosos sapientiae diuinæ non mediocriter condierunt. Et sic in consensu, & vnanimitate Regum, & cuncti populi, per omne regnum Francorum, cæperunt quotidie magis magisque detrimenta fieri diabolo, & incrementa Ecclesiæ Dei; hæreticæ prauitates non apparere, & Catholica fides in omnibus rutilare, ac religio munda & immaculata longè latèque clarescere.

S. Bonifacii & sociorū post ordinationem incrementa religionis in Francorum regno.

Sed quia adhuc vsque communiter & mixtim nunc de S. Magistro & Martyre Bonifacio, nunc de B. Gregorio electo discipulo eius, modica quæ potui ex magnis, de sancta eorum conuersatione, ob vtilitatem audientium, & exemplum futurorum literis commendare curauit, deinceps specialiter B. Gregorij facta, & virtutes, & salutiferæ prædicationis documenta, quibus erudiri, licet indignus, & interesse merui ab infantia, paucis aperire, non negligam. Et primò, dignum & memorabile opus ab eo Euangelicè peractum, intimandum existimo, quod de remissione & indulgentia inimicorum, mirabili caritate, & posteris profuturo exemplo,

B. Gregorij ultraquadam sigillatim exponuntur.

impleuit. Fuerunt ei fratres nobiles, & eximij de Patre generati, & de matre eius nati alij fratres, & tempore & viribus secundum sæculi dignitatem minores; quibus necesse erat, in obsequio esse maiorum. Factum est autem, vt aliqui ex maioribus fratribus honorati à Rege, mitterentur in longinquiora regna Galliarum; illuc & subsequi, & inhærere necesse erat iunioribus. Dum verò post spatium temporis peracti, & parentes visitare placeret, & patriam, accepta licentia à senioribus suis, duo vterini fratres Præceptoris mei Gregorij cæperunt ire, & propositam carpere viam, vt ad Franciam, id est naturale solum, peruenire potuissent. Qui dum irent in via, iuuenili audacia amplius securi, quam oporteret, in quadam silua, latronum crudeli manu circumdati, & occisi sunt. Quod statim tam lugubre nuntium, Dominos eorum celari non potuit, qui in illis diebus principatum non modicum ipsis in locis habuerunt. Quod, vt audierunt, miserunt circumquaque satellites suos, qui eosdem latrones & carnifices exquirerent & comprehenderent. Qui & inuenti, & comprehensi, & ligati statim adducti sunt, & licet digni haberentur omni pæna; & crudelissima morte interfici, tamen ob reuerentiam & amorem fratris eorum Domni Gregorij, cogitabant, vt eum aliquid in hoc consolarentur, post mortem carorū, si ipsos homicidas & interfectores eorū ad eius dominium & præsentiam peruenire

B. Gregorij fratres.

Minores fratres in Francia olim subditi maioribus.

Ex iis duo vterini percutunt latrocinio.

Latronum supplicium in S. Gregorij arbitrio ponitur.

facerent vt ad fatisfactionem & mitigationem doloris sui, quali vellet morte ipse eos interfici iuberet. Quod & fecerunt; duos ex illis presentari iubentes carnaliter duntaxat cogitantes secundum stultam sapientiam sæculi huius, quæ inimicis piè parcere non nouit. Ipse verò, vt erat vir spiritalis, doctus à Domino IESV Christo, & sancto Euangelio eius; in quo didicerat scriptum. *Diligite inimicos vestros; benefacite his, qui oderunt vos; vt sitis filij Patris vestri qui in caelis est*, spiritaliter eos & gratanter suscepit; cogitans vtrinque, & de sua salute sempiterna, & de fratrum interfectorum absolute: exemploque posteris profuturo, & iussit eos absolui, & balnari, vestibus indui mundis, atque cibis refici. Tunc ad se ductis præcepit dicens. *Ite in pace; & caute, vt non vltius tale malum perpetretis, ne deterius vobis aliquid contingat.* Et iussit in pace deduci, admonens paterna caritate vt à cæteris propinquis suis cautè se custodirent. Quid nos modici & infirmi ad hæc dicturi sumus, qui nec minimi verbi læsionem absque vltione, vbi facultas suppetit, ferre valeamus? Dum de perfectis talia cognoscimus, pensemus, vbi nostra infirmitas prostrata iaceat, quæ nunquam tale aliquid vel mente concepit: vt flere magis libeat, quam aliquid dicere; Forsitam obtinebunt nobis veniam lacrimæ apud pium iudicem Deum, qui in meritis fiduciam habere non possumus.

Sed & hoc silentio minimè tegendum est, quod, Marchelmo venerabili viro narrante, didici, cuius superius memoriam feci. Quia post martyrium sancti Magistri, à quo per gratiam Christi, & meritum sanctitatis eius, omnes confines nationes illuminatæ sunt, ipse quoque B. Gregorius à Stephano Apostolicæ sedis Præfule, & ab illustri & religioso Rege Pippino suscepit auctoritatem, seminandi verbum Dei in Fresonia: in qua, primus S. Willibrordus cognomento Archiepiscopus in conuersione gentis illius initiauit rudimenta Christianæ fidei cum discipulis suis; deinde, senescente eo in opere Dei, & stabilito Episcopatu in loco qui nuncupatur Traiectum, & alio nomine Wiltaburg, & migrante ad Dominum de hac luce, successit S. Bonifacius idem Archiepiscopus & Martyr, quem oculis meis ipse vidi candidum canitie & decrepitem senectute, plenum virtutibus & vitæ meritis. Quo tempore in eius discipulatu, sicut superius memorauimus, B. Gregorius præceptor meus ab incunte ætate fuerat enutritus, cui & successit pius hæres eiusdem, gentis Fresonum Pastor & Prædicator ordinatus à Domino, & à Principibus supradictis Ecclesiæ Dei. Eademque charitate, sicut & fidei firmitate, qua prædecessores sui Sanctus videlicet Willibrordus Archiepiscopus & Confessor, & Bonifacius Martyr atque Archiepiscopus, largâ &

Matth. 5.

S. Gregorius inimos Latrones dilectione prosequitur.

Iniuriarum permissio & condonatio rara bona.

B. Gregorius à Stephano Papa auctoritatem obtinet in Fresonia prædicandi. S. Willibrordi Apostolatus. Episcopatus Traiecti seu Wiltaburg. S. Bonifacii Willibrordi successor. B. Gregorius S. Bonifacii successor.

gâ & mellifluâ eruditione, populum irradiavit simul cum Chorepiscopo & adiutore suo Aluberto, qui de Britannia & gente Anglorum veniebat magnis vitæ meritis pollens, & eadem benevolentia iuxta vires Domino studuit animarum lucra acquirere.

*Alubertus
S. Gregorij
Chorepiscopus.*

Quod etiam & in discipulorum multiplici benedictione ditatus est B. Gregorius, nemo dubitat à Deo ei datum fuisse, qui eiusdem. Electi viri & vitæ meritum pensare voluerit, & pretiosissimum sapientiæ eius thesaurum inuestigare. Propterea & hoc dignum esse memoria videtur, qualiter discipulos suos simul cum eis communi vita conuersando, vt pater filios educarit, & dilexerit; Singulisque tanto charitatis glutino iungeretur; vt Apostolicum illud sanctum & præclarum testimonium, non tantum ex ore proferret ad ædificationem audientium, sed opere & veritate ad imitandum cunctis ostenderet; quod de vocatione, & electione omnium gentium à B. Petro Apostolo dictum constat. *Quomodo in omni gente, qui timet Deum, & operatur iustitiam, acceptus est illi.* Non enim ex vna qualibet gente eius erant discipuli congregati; sed ex omnium vicinarum nationum floribus adunati; & tanta familiaritate & mansuetudine lætitiæque spiritali illuminati sunt, vt luce clarius daretur agnosci, quia de vno patre spiritali, & de matre omnium Charitate, generati sunt & coadunati. Quidam enim eorum erant de nobili stirpe Francorum; quidam & de religiosa gente Anglorum; quidam verò & de nouella Dei plantatione diebus nostris inchoata, Fresonum & Saxonū; quidam autem & de Baguariis, & Sueuis; vel de quacunque natione & gente misisset eos DEVS; quorum minimus ego sum modicus & infirmus alumnus: quibus omnibus vndeunque, quasi ad vnum ouile collectis, pius Pater & Pastor Gregorius & spiritalia nutrimenta doctrinarum & eloquiorum Dei, & corporalia alimenta eadem deuotione procurauit & donauit: & ita, inspiratus à Deo, exarsit in amore & institutione discipulorū, vt nullus pene præteriret dies, quo non primo mane paterna sollicitudine consedens singulis quibusque venientibus prout quisque quæsiuit, poculum vitæ propinaret & irrigaret eloquio Dei.

*Discipuli
B. Gregorij,
& eorum
cum Magistro
conuersus.*

Apost. 10.

*Diversarum
nationum
discipuli
S. Gregorij.*

*S. Ludgeri
humilitas.*

*S. Gregorij
magistrus
circa disci-
pulos pie-
tas & assiduitas.*

Ipsorum quoque discipulorum eius plurimi tam nobiles erant, tantoque præditi ingenio & doctrina Dei, vt ad arcem Episcopatus & merito vocarentur, & venirent; plurimi verò eorum, æqualiter edocti & disciplinati, & si non tanto gradu sublimati sunt, meritis tamen non erant exigui; sed scientiæ & charitate Dei eximij.

*Discipulo-
rum Pro-
fectus.*

Operæpretium & dignum esse videtur, vt quoquo modo valeã, singulorum testimonia, suis in locis, & signa charitatis non abscondam. Interim tamen de B. Gregorio, quæ cæperam pauca de multis,

ad profectum audientium, proferre conabor; quoniam peccati reus esse pertimesco, si de cognitis, & tam profuturis bonis, vel extrema quædam narrare non incipiam.

Erat enim vir ille venerabilis secundum Sapientiæ dictum, *qui post aurum non abiit nec speravit in thesauris pecunia. Ideo stabilita sunt bona illius in DEO, & eleemosynas eius diuulgat Ecclesia sanctorum.* Nouerat utique scriptum; & opere nouerat, & veritate, non sermone casso; *quia radix est omnium malorum cupiditas*: & idcirco eam quasi immane præcipitium, & inferni foueam exhorruit; & præcauebat in omnibus. Sicut enim cupidi pecuniarum, & auari, qui animam suam venalem habent, timent ne prodant * & perdant lucra terrena; sic metuit vir ille sanctus, ne forte abscondendo ea, & custodiendo perderet cælestia. Et idcirco, quotiescumque auri & argenti in potestatem eius aliquid deuenerat, statim expendere curauit, & pauperibus distribuere; ut vir Euangelicus, secundum Euangelij mandatum faceret, *& thesaurizaret sibi thesauros in cælo ubi nec erugo nec tinea demolitur & fures non effodiunt nec furantur.* Et quoniam totam spem suam tam firmiter & expedite collocauit in cælestibus, nihil eum nocere potuit nec inire, quod de terrenis & caducis delectabile esse videbatur in mundo. O virum venerabilem & electum, mansuetum & pium, cælestibus semper intentum, & de caducis & terrenis minus curantem: quod & habitu monstrabat & actu. Nullum in eo locum inuenit superstitio vestium & ciborum; non iactantia, & detractio; sed vno, eodemque æquali cum cæteris vestimento, & victu, semper contentus erat: Et ex hac linguæ, & vitæ munditia, foris innotuit, quantæ puritatis dilectione cor eius interius plenum erat. Ex simplici verò vestimentorum vsu, atque ciborum, monstrauit exemplo auditoribus suis, quod sermone docuit ex præceptis DEI, & sanctorum eius. Nam legerat scriptum B. Petro Apostolo admonente *non in veste pretiosa*: & Coapostolo eius Paulo adhortante didicerat, quoniam *esca & potus non est regnum Dei sed iustitia, pax, gaudiumque, in Spiritu Sancto.* De potu verò eius quid dicam? in quo ei tantum erat temperamentum, ut vix vnquam, secundum Apostoli dictum, *modico vino uteretur*, quod non esset aqua mixtum. Et non tantum in semetipso hoc adimpleuit Apostolicum dictum; sed & omnes sibi subiectos vehementer semper admonuit, ut nunquam ebrietatis malum incurrerent; sed velut inferni foueam præcauerent atque vitarent. Et de vitiorum omnium destructione, virtutumque ædifica-

B Gregorius
vrius auri
& diuitiarum
conremptor.
Eccles. 31.
1. Timoth. 6.
* prodigis.

Munificus
in egenos,

Matth. 6.

Terrena
in vultu
sultaque
despicens.

1. Pet. 3.
ad Roman.
14.
Temperantia
potus.
1. Timoth.
5.

Disciplina
virtutum
& vitiorum.

dificatione, in sua prædicatione, propheticum illud frequenter proferre solebat. *Posuite ut euellas & destruas & disperdas, & dis-* Jeremiai.
sipes, & adifices & plantes; volens auditores suos omnes dictum hoc intelligere, quia nunquam virtutum decor & bonorum operum ædificium surgit, nisi vitiorum labes & immunditia destruat. Sed & Apostolicum illud gloriosum, & omni laude dignum testimonium, propter incitamentum charitatis Dei & proximi, atque desiderium regni cælestis, frequentissimè in conclusione prædicationis suæ solebat aptare *Quod oculus non vidit nec auris audiuit* Clausula concionum B. Gregorij. 1. Corinth. 2.
neque in cor hominis ascendit quæ preparauit DEVS diligentibus se. Sciens igitur prædicator pius, his duobus testimonijs, Prophetico scilicet & Apostolico, intentis auditoribus multum conferri, per charisma absconditum Spiritus Sancti, quod & Prophetam impleuit & Apostolum, & idcirco tam sedulo in cælesti prædicatione sua hoc usus est oraculo, & hortamento virtutum.

Et quoniam superius, vno operis testimonio, quod tam religiosè vir Dei Gregorius, secundum Dominicam orationem de remissione impleuit, multa bonorum operum insignia demonstrantur, libet & illud referre, qualiter fecit in quotidiana conuersatione sua de omnibus obtrectatoribus suis, qui ei aliquando derogabant pro prijs vitijs instigati; qualiter eos non quasi pro detractoribus exhorruit, & odiuit, sed quasi amicos & adiutores semper amauit, & adiit; & secundum Psalmistæ dictum *tanquam surdus* Patientia & mansuetudo eius erga obrectatores. Psalm 37.
eos non audiens & quasi mutus non aperiens os suum, benignè cum eisdem conuersatus est; nihilque eis negauit, quæ amicis impendere debuit. Vnde hoc ei, nisi gratia superna largiente, præmunditia mentis egregiæ venire potuit? quod tanquam paruulus tam obliuiosus iniuriarum, tam tenax virtutum fieri valuit? Sagitta enim sermonis Domini non tantum eius corporis aures tetigit, sed etiam cordis aures veraciter penetrauit, & illuminauit: vbi in Euangelio, paruulo ad se vocato, adhuc rudes Apostolos suos, & cum ipsis simul omne hominum genus viam regni cælorum qualiter intrare debeant admonuit, dicens. *Amen dico vobis nisi conuersi fueritis & efficiamini sicut paruuli non intrabitis in regnum cælorum.* Matth. 18. Hoc ergò, & cum familiaribus, & cum extraneis non semel exercuit; sed assiduè, nisi vbi districtio disciplinæ, & correctionis inter subiectos aliud exigebat. Sed dum vir iste tam humilis & patiens, pro amore diuino, tam contemptibilia, & suæ personæ indigna, & ferre voluit æquanimiter & potuit, euenit hoc, quod in diebus eius penè omnibus, qui eum nouerant incognitum non erat,

S. Gregorio
aduersan-
tes à Deo
puniantur

non erat, quia penè omnes hi, qui tantoviro honorem debitum impendere noluerunt, vltione diuina percussi sunt, & ad cognitionem sui, licet coacti & inuiti reducti: vt palam daretur intelligi scire volentibus, quia sub diuina custodia fortiter intus protegebatur, quamuis interdum ante oculos hominum superbiorum ferre videretur indigna opprobria. Sed, qui hoc attendere voluerit, & imitari, non mediocriter ei proficiet ad introitum regni cælestis; dum omnes, qui eandem viam præcesserunt, talia paterentur, secundum

Actor 5.

Eleemosy-
na S. Gre-
gorii, & ca-
rum com-
mandatio.

dictum & formam Apostolorum, qui *ibant flagellati à conspectu consilij gaudentes & dicentes quia per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum calorum.* Verum, quia inter virtutes maximas, opus eleemosynarum ab ipso Domino & redemptore nostro est ordinatum, & omnes scripturæ sanctæ noui testamenti & veteris, hoc opus salutiferum laudant, & glorificant, de largiflua eleemosynarum datione B. Gregorij ad memoriam posteritatis & imitationis exemplum, pauca sunt proferenda. Floruit enim vir ille virtutibus alijs multis, sed maximè in Eleemosynarum sacra purificatione fuit semper intentus, in tantum, vt nihil sibi auri, nihil argenti præter Ecclesiæ necessaria ministeria vnquam reseruari voluisset. Sed & de alia substantia sua, eadem benignitate largus habebatur & dilatatus; pauperibusque Christi semper proficius, & pius nihilque sibi ex ea, excepto victu quotidiano, & vestitu simplici voluit reseruare, ponens spem suam totam magis in tremendi examinatione iudicij, quam in præsentis locupletatione thesaurorum & diuitiarum mundi. Ideoque tam facilè pro amore Christi omnia largiri potuit, quæ habebat, ex cuius ore & exemplo eadem didicerat quæ faciebat.

Lucæ 11.

Quod superest vobis date eleemosynam; & ecce, omnia munda sunt vobis.

Considerauit eadem fide & charitate sanctos Patres in veteri testamento à Deo donatos, eadem spe remunerationis sempiternæ, de eleemosynarum operibus fructuosos semper fuisse sollicitos: vnde & in Psalmo S. Propheta pro beatitudinis testimonio huius operis deuotionem posuit dicens *Beatus, qui intelligit super egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus.* Sed & alius Propheta de eodem opere sancto laudabiliter canit & dicit. *Sicut aqua extinguit ignem, ita Eleemosyna extinguit peccatum.* Dominus quoque ipse pro hoc opere in die tremendo, sanctos suos gratia sua & benedictione

Psalms 40.

Ecclesiæ 3.

Matth. 25.

sempiterna effert & extollit dicens. *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi: quia esurini, & dedistis mihi manducare; sitiui, & dedistis mihi bibere; nudus fui, & operuistis me, &c.* Talia B. Gregorius de vtroque testamento, in quibus doctissimus erat, intelligendo, & penetrando præcepta & diuinam

scriptu-

scripturam, legem vertit in opera: & non auditor obliuiofus factus, sed *factor operis*, in lege Dei semper erat. Eia milites Christi, audite & intelligite, & assumite exempla patris huius rectissima & præclara, vt vobis etiam adhuc in corpore viuentibus, & intuentibus ac diligētibus, ea, inde crescat gratia Dei, largiens vulnerum nostrorum remedia, vnde illi creuerunt tantarum virtutum ornamenta.

Talibus successibus, & vitæ meritis beatus Abbas meus & Præceptor Gregorius, dum semper in melius crescendo proficeret, & *S. Gregorius a tate septuagenario.* prope iam ad septuaginta annorum ætatem tam carus Deo, quam cunctis hominibus perueniret, adfuit dies, in qua militem suum Dominus adhuc meliorando subuehere vellet ad sublimiora, & remunerationis ei præmia largiri, quæ meritis eius debebantur, & operibus fructuosus. Tactus itaque est ea molestia corporali in sinistro latere, quam paralyfin medici vocant; & crescente eadem molestia & ingrauescente per dies singulos, secundum scripturæ testimonium, *flagellauit Deus filium suum* in hac peregrinatione, quem è vicino erat recepturus ad patriam cælestium mansionum: tribus enim annis ante obitum suum, arreptus est illa infirmitate. Sed erat languor talis, vt in primis & ambulare posset, vel manu deduci ad profectum proprium & subditorum suorum; & loqui, quæ ad ædificationem pertinebant. Quod vtique agere non est oblitus; sed sicut semper solebat, tradere, non destitit auditoribus suis libros diuinæ legis, & monita salutis æternæ. Nam & condiscipulis, melioribusque meis in eadem molestia plures tradidit libros; & mihi modico Ludgero librum S. Augustini tradidit, quem Enchiridion, id est Manuale, ipse nuncupauit. *Peralyf corripitur; Moer. 12. Triennio ea laborans fingitur officiosus.*

Hæc ita agendo B. homo Gregorius, & à profectu spiritualium successuum in ipsa ægritudine sua nunquam desinendo, auxit per singulos dies sanæ mentis sapientia, licet imbecilli corpore, quod sibi suisque ad ingressum regni cælestis & gaudium proficeret sempiternum. Tertio tandem anno inchoatæ ægritudinis, quasi auri more, quod per ignem transit corporis fatigatione purgatus ad id peruenit, vt vbiicumque opus erat inter discipulorum manus portare necesse esset. Et nec tunc quidem vir venerabilis ab opere Dei vnquam cessauit, sed aut diuinos libros legere coram se, aut pro eadem mentis suæ exercitatione, ad cælestia psalmos cantare assidue fecit, sicque ad extrema perducto imbecilla membra corporis, quæ iam tunc lecto semper sustentare necesse erat, candida facta sunt, ac nitida, ad instar lactis vel lanæ albæ, vt innotesceret videntibus in quanta munditia Spiritus intus haberetur coram oculis Dei. Tunc cæperunt conqueri & contristari, qui ibidem adfuerunt vtriusque

S. Gregorius morbidis membra præter solium abest.

*Albricus
in pos S.
Gregorij,
et spes ma-
gna Eccle-
siae Traiect.
Prædicit
aduentum
Albrici suc-
cessoris.*

*Albrici
ex Italia
reditus.*

sexus necessarij amici, tam de eius transitu citius imminente, quam de tardatione Electi filij eius Albrici, in quo totius domus spes magna incubuit; qui tunc temporis in Italia erat regali seruitio occupatus, & nemini notum quando esset venturus. Hęc audiens pater, Deo dilectus Gregorius, capit condolere parentibus de seipso securus, & de filio sollicitus, & consolatus eos capit sicut frequenter sanus corpore ante solebat, inter communia colloquia, propheticum illud proferre ac dicere: Nolite timere, non transibo, inquit, antequam ipse veniat. quod quam veraciter spiritu prænosceret, rei probavit euentus. Nam triduo vel quadriduo ante transitum eius, venit diu optatus & Electus filius eius Albricus inopinatè, cunctis nescientibus, excepto patre spiritali, qui eius aduentum longè ante prædixit.

*S. Gregorij
transitus.*

Vaticum,

Tunc continuos illos tres dies aut quatuor, in communi utilitate, & totius familiæ salubri negotio, dum ducerent sano sensu quæcunque desiderabant inuicem conferentes; venit ei dies extremus mortalitatis huius, ad ingressum regni & perpetuæ salutis prædestinatus. Circumsteterunt eum discipuli eius, desiderantes adhuc quamuis infirmum patrem diutius secum habere, & de eo optando dicere ad inuicem Non moritur hodie; non moritur hodie. Ipse verò, viribus adsumptis, quibus valuit: hodie, inquit, volo licentiam habere. Et his dictis, iussit se ante oratorium sancti Saluatoris à discipulis portari, & ostium aperiri; ibique oratione facta, & communione sacri corporis & sanguinis Domini accepta, aspiciens ad altare, mente cælestibus intentus, ad Dominum perrexit; cui tanto tempore sincera mente seruiuit: præstante eodem Domino nostro IESU CHRISTO, qui cum Patre & Spiritu Sancto viuit & regnat DEVS, per omnia sæcula sæculorum, Amen.

R. P. CHRISTOPHORI BROWERI S. L. SCHOLIA AD VITAM S. GREGORII,

DE LIBRO ET AV-
CTORE VITÆ S. GRE-
GORII.

LIBRI indicium ante multos annos fecit Ioannes Molanus, vir de historia Ecclesiastica præclarè meritus. Et licet in Bibliotheca Ultraiectina extare monuit, inde tamen foras prodiisse, non obseruatum est. Exemplar vnicum nobis ex Fuldenfis Bibliothecæ naufragio superstes obuenit, peruetustum & optimæ notæ, & in quo nihil fere desiderares. Eius olim copiam feci Serario nostro, cum Moguntinis rebus illustrandis operam daret. Largè itaque commentariolum hunc delibauit; & ex eo tanquam Purpuræ clauos adpersit, paginas bene multas implens libri tertij, huius vitæ parergis. Cum igitur guttatim tunc degustatio, & forte inuitatio quædam publicè facta sit, æquum est, vt vbi fontes suppetunt, exijs iam & plenius hauriatur, & hilarius propinetur.

Autorem huius libelli S. Ludgerum esse, idem, quem laudauit, difertè scripsit Molanus. Liquet hoc tum ex verbis, quæ ad calcem antepenultimi §. vitæ ponuntur; tum ex ijs scriptoribus, qui ipsius S. Ludgeri vitam litteris mandarunt. Cum enim aiunt S. Ludgerum c. 38.
ca. quæ in Passione S. Martyris Bonifacij de eo prætermissa nouerat, primordia scilicet vitæ eius, aduentum quoque atque ordinationem pulchro sermone conscripsisse, planè, opinor, primam partem huius commentarioli, in qua pro S. Ludgeri instituto, tria hæc distinctè proponuntur, ab ijs intelligi.

Ergo primigenia historia sancti Bonifacij, Passionis titulum obtinuit; atque hanc S. Ludgerus expleuit. Nam quæ circumferuntur S. Willibaldo inscriptæ, semper veritus sum, vt ne autoritatem, quam præscribunt, tueri possint. Dic sodes, quî conuenit hoc in familiarem, in discipulum & contubernalem, profiteri se scribere ea, quæ ab alijs acceperit; quæ ipse viderit vel notarit, meminisse nulla? Quî in S. Villibaldum quadrat, qui pars rei gestæ magna fuit, nescire, quos Pontifices, quo tempore Romam Bonifacius adijisset; quo ritu & ordine Episcopus creatus esset? Nam cum ter Romam profectum narrat S. Bonifacium, primo itu priuatum

S. Bonifacij
vita D.
Villibaldo adscri-
pta.
Prolog. 6.
c. 1.
c. 5.

adhuc, salutasse commemorat Gregorium, à primo secundum, vulgo dictum iuniorem; & rursus, itione tertia iam Archiepiscopum affirmat eundem Gregorio secundo presentatum. Cum hæc, & temporum & rerum conditioni non parum sanè repugnent; & à Gregorio III, consecratum Archiepiscopum liquido ex B. Ludgero constet. Jam, quis illud satis explicet, cum S. Bonifacius ordinationem Episcopalem, à S. Willibrordo oblatam defugiens, excusationis loco Canonis normam allegasse traditur, quia quinquagesimi anni necdum plenè etatem recepisset; ibidemque Gregorium, à quo legationis munus indeptus erat, obiisse testetur? Rursum; quomodo in Episcopatu sedisse scribit annos xxxvi. m. vi. d. vi. si anno d c c x x i i i. vel summū d c c x x i i. primū Episcopus ordinatus est, & Martyrio functus anno d c c l v. Et, vbi de ordinatione Diocæsiōis à S. Bonifacio facta meminit, quis existimet S. Willibaldum hæc ipsum de se scribere. *Duos bona industria viros ad ordinem Episcopatus promovit, VWillibaldum & Burchardum.* Denique Wicelij fidem, aut cuiusque alterius merito quis appellet, cum scriptæ vitæ eam clausulam addunt, quæ parum, meo sensu, faciat fidei attestandæ. Quippe Lullum & HRabanum ætate studiisque dispares orantes inducant Magontia in loco, qui dicitur S. Victoris extra muros. Sed nodos hos quia eruditi ante me attentarunt, ne adstrinxisse potius, quam dissoluisse videar, in medio relinquo.

Equidem vitæ S. Bonifacij in parte scriptorem B. Ludgerum, cum D. Willibaldi, vt putatur lucubratione de eodem S. Bonifacio vtiliter comparari posse puto, cum in eius litis moderatione chronologiam & historiarum veritatis momenta versari cernas, & arcem totius causæ.

DE S. GREGORII ORTV, ÆTATE,
INSTITVTO VITÆ, APOSTOLATV VEL
E P I S C O P A T V.

Cum. I. GREGORIVS stirpe regia Francorum ex Dagoberti familia fuisse, colligitur probabili documento: quia avia ei Adula, vel Adela fuit, quam Ecclesia Treuirensis tradit Dagoberti fuisse filiam; idque nos olim ex Palatiolanæ Ecclesiæ monumentis, perspicuè docuimus. Albricus ei Pater, fratresque, vt S. Ludgerus ait, nobiles, & eximij; addo ego, & Palatini. Albricum filium sibi fuisse Adela in Testamento suo profiteretur: Huius sobolem constat, regibus caram, & magnis in regno negotiis adnotam: ipsum quoque Grego-

Beatavordationis
Notat. 11.
lib. 3. 456.
¶ not. 54.
6. 10.

Adula Avia S. Gregorij Dagoberti regis filia.
Albricus Pater.

Gregorium in Palatio à teneris educatum; quæ omnia hic affirmat plane S. Ludgerus.

Quæris. *Quæ ei Patria?* nō illa quidem propriè signari potest: tam etsi Panchartæ Traiectensium pontificum meminerint Alemanum genere, diocesi Treuirensis. Sed in Aufrasia & viciniorè Francia, quam vocabant, quæ nobis iam Lotharingia, ortum Gregorium, ex educatione possit ostendi. Nam Palatium, vnde prodiit, Metis fuisse, vbi tunc regia, vsus horum temporum efficit; etsi Principes & Maiores domus motorium comitatum habuisse, non negem. Deinde S. Ludgerus cum Gregorij fratres honoris causa à Rege scribit è natali solo, fuetoque domicilio translato, signatè missos addit, in longinquiore regna Galliarum. Recte meo calculo Wilhelmus Heda in historia Episc. Traiect. natione scribit fuisse Francum, gente Treurum, alto procreatum sanguine. *Quæ atas?* Annos natus XIV. vel XV. in S. Bonifacij disciplinam, spreto sæculo, concessit; & cum eo in Thuringiam profectus, Apostolicæ vitæ rudimenta posuit. Huic profectiōi & conuersioni, si cum peritis historiarum initium damus annum Christi DCCXVIII, vel DCCXIX. editum in lucem constabit, anno salutis DCCV. vel DCCVI. & quia septuagenarius, Lüdgero teste, vixit, migrasse rursus, vides, anno DCCCLXXV. vel DCCCLXXVI. qui fuit circiter VIII. vel IX. regni Caroli magni.

Vbi Abbas extitit? S. Ludgerus Abbatem & Præceptorem suum, Gregorium salutat. Monasterium hoc Wiltaburgi, seu Viltraiecti, aut Ultraiecti, frequens & illustre fuit. Deditus in eius disciplinam, Gregorio Archimandrita, puer Ludgerus; & ibidem attonsus. Colonia quædam extitit, vnde in omnem partem Frisiæ, & circumiacentium Insularum, deducti Christianæ fidei magistri. Monasterij gubernatio Tetrarchis, per quatuor temporum anni vices, Alberico præfule, commissa. Ex recentioribus Gerardus Nouiomagus huius monasterij meminit, & conditorem loci perhibet S. VVillibrordum; qui, quo D. Thomæ Apostoli templum à Danis Normannisque euersum steterat, aliud scilicet in honorem S. Martini ædificandum curarit, & centum cænobitas integræ vitæ, vt diuino cultui insisterent assidui, congregarit. Eius narrationem illustrat Marcellinus in S. Svuiberto, si personam tamen ille suam tuetur; VVilhelmus Heda & Horcensius; qui, Radbodo rege à Pipino in Frisiam exturbato, Collegium, an Monasterium in eo loco institutum ait, vbi paulo ante Thomæ sacellum incendio absumptum Barbari demoliti fuerant. Magni Chronici Belgici conditor, ad emolliendam forte Asceticæ vitæ duritiem, Canonicorum cænobitalium Eccle-

*Patria
Chron.
mag. Belg.*

Atas.

Abbas.

*Vita c. 6. 13
M. S. cap. 9.*

*M. S. Vita
S. Ludgeri
cap. 10. ed.
ra c. 9.*

*Catalogo
Episc. VVil-
braiecti in
VVillibror-
do. ad 13.
magnum*

*Chron.
Belg.*

*Sur Tom.
2. vita lib.
1. c. 13. Hist.
Vltimo.*

*Episcopus
vel Anti-
stes secundis
ordinis.*

*Gerard No-
uomagus
Lambert.
Horrensium
censati.*

*B. Grego-
rius non
fuit ordina-
tus Episco-
pus.*

*Epist. 45.
cit.*

*17. edis.
Snr.*

*cap. 4. § 1.
Aluberti
suffragane-
us seu
Chorepisco-
pus S. Gre-
gorij.*

fiam hanc dicere maluit; secutus opinor in eo VVilhelmum Hedā.

An S. Gregorius unquam fuerit Episcopus ordinatus? Attigit hoc E-
rotema in Moguntiacis Serarius nolter non vno loco. In extrema
abeunt, qui Ecclesiæ Vltraiectionæ Indigitamenta tradiderunt nu-
peri homines, queis à Bonifacio Gregorius non solum in Episco-
pum ordinatus, sed ad Moguntinensem Ecclesiam regendam le-
ctus fuisse dicitur. Vitā, quæ iam est in manibus: *Fresonum Pastor &
Pradicator ordinatus à Domino & à Principibus, successisse fertur S. Boni-
facio.* Principes item exprimuntur, Stephanus Papa, & Pipinus Rex.
Vnde, & tempus Apostolatus S. Gregorij obiter colligi potest, Ste-
phanus enim recens ab electione sua circa DCCCLIV. annum opis
causa in Galliam ad Pipinum venit, nec biennio plus, inde super-
fuit. Cæterum Othlonus, distinctione Serariana cap. XLV. vitæ S.
Bonifacij, ubi enumerat, quos passim Episcopos in Germania Boni-
facius instituerit, disertis verbis *Gregorium ad Triecht Episcopali ordi-
ne consecratum*, narrat, *ab eo directum.* Quæ verba non video, quomo-
do saniolem in partem accipias. Res liquida est, Episcopum Grego-
rium nunquam consecratum; sed ordinis secundiantistitem; gradu
que Presbyterum & Abbatem, Apostolatum & dioccesin amplissi-
mam habuisse. Id manifestè cum B. Lullo & Hucbaldo in vita S. Le-
buini, docent acta S. Ludgeri *Gregorius non erat ad gradum Episcopale
ordinatus, sed Presbyter Pontificali cathedra præsidebat.* Et M. S. Fulden-
sis. *Presbyter Episcopi vice præerat.* Rursum *Presbyter Episcopalem tennue-
rat sedem.* Quin ex Chorepiscopi seu suffraganei Aluberti opera ad-
hibita, & studiosè quæ sita, id manifestius euadit. Hunc enim ex An-
glia ad se venientem Episcopum creandum curauit, vt is sibi & Vltra-
iectionæ Ecclesiæ in pontificali functione operam daret. Id quod v-
triusq; & Gregorij & Lüdgeri vita commemorat.

Pagina 2. *Post tredecim annos in Fresonia Prædicationis.* Ex S. Ludge-
ri sententia tredecim annos exegisse S. Bonifacium in Frisiæ & Bata-
uiæ populis erudiendis, antequā in Thuringiam Hassiamq; perueni-
ret, statuamus oportet. Cæperit itaque peregrinari ex Serarij nostri
sententia, anno DCCIV. Romā ire ad prædicandi auctoritatē à Gre-
gorio II. obtinēdam anno DCCXVIII. inde redire in Franciā; nutuq;
& approbatione Principum, in Thuringia, & alibi, rem Christianā
gerere, nihil admodum in Chronologia occurret, quod seriem nar-
rationis moretur. De tredecim etiam annis Fresoniæ prædicationis
testis laudatur Marcellinus in vita S. Svibert.

6. 14.

*Almari
Aelmare.*

*Tom anti-
quit lect. 4.*

Ibidem. In Australi parte Laci Almari. Facilius huius lacu vestigia;
quam reliqua tria circa lacum statiuā, persequaris. S. VVillibaldus
in descriptione Martyrij S. Bonifacij fretum *Ælmare* nominat, q̄
vltra

ultra Martyris cæsi pignus relatum Traiectum, ita vt lacus hic, vel fretum, inter huius ætatis Hollandiam & Frisiam medium extiterit versus meridiem. Nominis & loci lineamenta retinet celebris iam Hollandiæ ciuitas Alcmaria, de qua oportunè ad præsentem locū illustrādum in Miscellaneis suis Petrus Nannius. Alcmariam enim sitam eo loco, quo olim ex Frisia solum in Hollandiam patebat aditus. Quippe Frisiam reliquam, præterquam, vbi Alcmariæ adheret, aut æstuarium Oceani, aut Rhenus diuidebat, cuius etiamnum ibi Alueus, sed siccus monstrari solet, Alcmariam (Ælmere) vero dictam putat, quod omnino mare, quia ingentibus vndecunq; lacubus, & stagnis cingeretur, vel quasi ad maria, quod non procul esset ab Oceano. Solum id S. Willibrordi memoria tanquam Apostoli sacrum, docent ex monumento Cænobij & pagi Heiloensis, qui proximo lapide Alcmaria abest. Vbi Sanctus supernè monstrato loco, puteum effoderit, vberima dulcis aquæ vena scaturientem, & à sancta Fide pagum nomen inuenisse, tradunt. Secundo lapide Egmonda distat, celebris oralittoralis & portu, in quem Angli & classes Danorum, omnium consensu, sæpius appulsæ sint; & qua regione loci S. Willibrordus eiusque successores in gentem ὁμόγλωττον promptius & facilius Christianam fidem disseminarint.

VVyrda, Attingohem, Felisa. Tres stationes S. Bonifacij. Gnarum huius tractus maritimis hominibus, quantas clades locorumq; vicifitudines pelagi fluctus & tēpestates hisce regionib. inuehant; cum non pagi vicij; tantum, sed firmissimè manufactæ oppositæq; fluctibus moles Oceani sæuitiæ subiaceant. Hinc multa loca, q̄ olim extabant, iam vel mari æquata, vel salo obruta iacent; multi amnes fluij; amisso cursu cum alueis suis velut exaruerunt; alij cum ostijs angustioribus euoluerentur, tandem ob æstum marinum laxato sinu, sic se retro diffudere, vt pelagi instar restagnātes, oppida & amnes vna traxerint & inuoluerint. Et hic tu vetera S. Bonifacij statua cōmonstres? *VVyrda*] quod iam vulgo, *VVorda*, affinitatem tamen habet, cum oppido Wordeno Ultraiectinæ diocesis, quod, vt hic describitur, in ripa veteris Rheni sitū est. *Palatiolum*] Sep̄ de hoc ex professo nobis actum in Annalium Treuericorum libris. *Oppidulum* iam est primo ab Metropoli lapide in septentrione, olim pars veteris Coloniae, arce Principis, & Collegiali Ecclesia Canonicorum, quæ Virginum Parthenoni successit, visendum.

Pag. 6. De quibus locis est vnus in Thuringia nomine *Erpesford*, & alius in *Hassis Frideslar*. Hæc loca celebriora sunt, in quibus S. Bonifacius, ceu signo sublato Euangelij lucem Thuringis & *Hassis* intulit, Excoli capisse ab illo, Caroli Martelli ætate, hic clarè

e. 10. Vita S.
Bonifacij
& ad Epistolas S. Bonifacij
eadem editione Mog.
e. xii. Sibi
Ælmere.
Alcmaria
ciuitas.
Lib. 10. e. 2.

Heilo sacra
fidei
Cænobium
& pagus.
Egmonda.
Portus Anglorum &
Danorum.
Idem Cornel.
Aurel.
lib. 2. Batavia.

Oceani Suis
in abolitione
locorum
habitarum.

VVyrda
vel *VVorda*
Gerard.
Noniomag.
in histor.
Batavorum.
VVorda
Ioannis Pi-
storis mar-
te solum.

Cornel. Am-
vel lib. 1. e.
3. Batavia
sua
Palatiolum.
Erpesford.
Frideslar.

clarè Ludgerus affirmat: & quia opulentia, & neophytorum Christianorum liberalitatis, meminit, aitque *modica loca, territoriaque à fidelibus suscepisse, in quibus Ecclesias construerent*, hac per annos plures regni Martelli acta continues licet; nimirum ab anno DCC. XXIII. initi Episcopatus, vsq; ad Principis mortem, qui in XLI. supra DCC. incidit. Illæ igitur Bonifacij curæ, quas tandem, Zacharia Pontifice, explicauit, dudum ei sederant, cum iam tum decreffet, *tres illas erigere sedes; unam, vt loquitur, in Castello, quod dicitur VVirceburg; alteram in oppido, quod nominatur Buriburg (puta haud procul Frideslaria:)* Tertiam in loco, qui dicitur Erpesfurt, qui fuit iam olim *urbis Paganorum*. De hisce porro locis, alibi nos, & alij copiose: & in conspectu & luce omnium posita sunt. Vno verbo, Thuringiæ statum attingo, quem ex VVillibaldo noster etiam expressit in suis Maguntiacis Serarius. Populus hic à Francorum vique imperio plurimum Christianus; postea Francici nominis inuidia, & pristinae libertatis desiderio, cum à potentioribus opprimitur, nec limiti, cui Saxones oppositi, hostes æterni tuendo par est, his subiacere, quam Dynastis patriæ suæ tyrannis maluit. Ergo, vt fit, cum nouis Dominis religio verus pectoribus excessit; & vt hic S. Ludgerus meminit, vtriusque & vitæ sustentandæ, & religionis inferendæ orthodoxæ, inimici præsertim hominis dolo zizanij vitiata messe, labor ingens extitit.

Pagin. 8. B. Gregorius Traiectum antiquam ciuitatem & vicum famosum Dorstad irradiauit. Multi sunt in horum locorum originibus Batauiæ scriptores. Quid autem antiquius & illustrius Beda? Pippinus donauit VVillibrordo locum cathedrae Episcopalis in Castello suo illustri, quod antiquo gentis illius vocabulo VViltaburg, id est oppidum VViltorum, lingua autem Gallica (Trecht) Traiectum vocatur. Memini me legere, verba sunt Gerardi Nouiomagi, in duobus libris scriptum VViltraiectum & Vultraiectum, nempe à VViltorum, aut Vultorum gente.

Dorstad. Recentiores Dorstadum Batauodurum vetus interpretantur. Cornelius Aurelius, ciuitatem maximam fuisse, & quinquaginta duabus Ecclesiis, ante Danorum seu Nortmannorum incursionem narrat extitisse celeberrimam, quod accepisse ex S. Svberto vita suspicor, cuius autor, in magno vico Durstat ait à S. VVillibrordo & Svberto totidem dedicatas ibi parochias.

Pag. 8. Lagbeki, flumen fuit & limes Christianorum Fresonum, qui Francis Parebani, & Paganorum, qui sub suo duce vel rege; vt fuit Racbodus. Periti harum regionum sciunt, Dorstatum situm ad Rheni ripam, vbi Lecca è veteri Rheno profluit. Ergo S. Ludgerus hic, quid aliud quam Leccam notat? Beech enim vel Bach Teuto-

Lib. 2. Orh
lons c. 2. di-
stinc. Mog.
Es tom 4
antiq lect
Tres sedes
Episcopa-
les à S. Bo-
nifacio primum in-
stituta.
Ida dua
mutata.
Thuringia
Batus.
Maguntiacorum
lib. 3. No-
tas 22.
VVillibaldi
Cita
S. Bonifacij
c. 8 tom. 4.
antiq. test.

Histor. geo-
g. An-
glor lib. 8.
o 82.

Histor. Ba-
tauorum.

Batania
lib. 1. o. 3.
Idem Ge-
rard Noui-
omag.

Dorsta-
tum vulgo
VVilck
Dorstadem.
Lecca fl.
Rheni pars.

Teutonicis flumen, prænomen Leccã vel Laggam admittit. Vt cõ-
positiones sunt in Lecmõda, Lecberga huic flumini cognatis locis.

Lullus Legingodus, * Willibaldus, &c. De discipulis S. Bonifacij &
synergis. ipsa illorum acta. & in Mogunt. lib. III. Notat, xxiv.

Pag. 9.

ORDINATIO S. BONIFACII.

DE hac ex professo S. Ludgerum scripsisse testantur autores i-
psius vitæ Monachi Werdenenses. Ceterũ cum ordinatio hæc
bipartita fuerit, nempe incertæ certæque sedis, quæstio non leuis
exurgit, quo hæc tam celebris ordinatio à Gregorio III. Ludgero te-
ste facta pertineat. Ex Willibaldo & ipsius Hypophera Othlono,
pro explorato tradunt, Episcopum primo creatum S. Bonifacium
à Gregorio II. Martello principe, sub annum Christi DC CXXIII. Fa-
tentur eundem deinde à Gregorio III. factum Episcopum vel Ar-
chiepiscopum, sed *εὐκλινοῦντα*, & nulla certa sede, ambulatorium, ri-
tu Apostolico. Verum, si ea conditione sub Gregorio secundo fuit,
quorsum posterior ei hæc tribuitur ordinatio? Et S. Ludgerus diser-
tè nominat Gregorium Papam tertium à primo ordinatorem eius,
sub quo & nomen eius mutatum, & pro Winfrid Bonifacius appel-
latus sit. Ita, vt qui S. Ludgeri, probabilis sane fidei historiam ample-
ctatur, ordinationem primam incertæ sedis Gregorio III. potius
quam II. nominis eius, haud perperam adscribat.

Pag. 8. *Moguntia Metropolitana Ecclesia ei daretur à Regibus.* Cete-
rum, quæ hic prolepsi, & anticipato à S. Ludgero narrata sunt, de
Moguntinensis cathedræ fastigio, ei à regibus populoque Franco-
rum delato, certam habent temporis lucem, vnde appareat Mogũ-
tinæ sedis administrationem ei posterius contigisse. Nam, Martel-
lo iam vita functo, *religiosis piisque regibus* liberis eius Carlmanno &
Pippinno tranquillius, ait, obtigisse regnum, & pacis huius benefi-
cio, faciliores Sanctum, eiusque discipulos, ad Palatium habuisse
aditus: Itaque Procerum & regum sibi demeruisse animos, omnes
vt vno ore Bonifacium pronuntiarent dignum Episcopatu, scilicet
certo, Remis, Treueris, Maguntix ei assignãdo; nam de his sedibus
potissimum agebatur: sed emulos obsticisse, nimirum adultores, &
Pseudodocetores, & vt verbo dicam, improbæ vitæ Episcopos & cle-
ricos. Porro hinc commemorat S. Ludgerus ventum ad publicum
certamen, in quo præsentibus regibus & senatu Francorum, victis
aduersarijs, Moguntinus Archiepiscopus adiudicatus S. Bonifa-
cio. Quam narrationẽ de synodo accipio, qua Clemens & Adalber-
tus heretici damnati, & Gevvilicibus Moguntinus depositus. Cuius
synodi annum, siue Mogũtię siue alibi celebrata sit, et si Serarius no-

D

ster affi-

* al. Me-
gingozus
& Megin-
gardus.

cap. 7 rom.
4. antiq.
lect.
Orblon. l. 1.
c. 18. edit.
Mog So-
rar.
1. Mog No-
tat 54.

S Bonifa-
cius quan-
do Magun-
tia factus
Archiepi-
scopus.

Orblonius
lib. 2 vita
S Bonifacij
c. 8 edit.
Mog.

Epistol. S.
Bonifacij
48.
Serar. re-
rum Mog.
lib. 3. notat.
31. & 54.
cap. 3.
Annales
Pithæani.
Marchel-
mus.
cap. 11.
cap. 6.

ster affigat Christi DCCXLV. ego tamen, cur retrahi malim ad DCCXLII. causam in Antiquit. Fuld. lib. r. aperui. Et designatum cooptatumque fuisse prius, inde à Zacharia confirmatum interuallo temporis, quid obstat? Sed hæc res pendet à Carolomanni regis abdicatione, quæ si differatur iuxta quosdam, in annum DCCXLVII. facilis erit sententiarum conciliatio.

Pag. 10. *Marchelmum & Marcuinum pueros*, an, vt qui essent à seruitijs, an ab ætate? Marchelmus in vita S. Ludgeri proditur olim fuisse discipulus S. V. Villibrordi; inde dicitur *custos* extitisse *Traiectensis Ecclesie, Vir mira sanctitatis*. M. S. Fuld. salutatur *Danei comitem, & cooperatorem verbi Dei, seruum Domini Marchelmum; & ipsum ex Anglorum genere à S. Villibrordo à pueritia enutritum*.

Albricus
nepos S.
Gregorij &
Ultraiecten-
sis Episco-
pus.
cap. 8 c. 9.
In Chron.
mag. Belg.

Pag. 8. *Albricus in quo spes totius domus*. Hic vtique ex stirpe S. Gregorij, cui nomē splendoremque retulit; ex aliquo fratrū ipsius Gregorij originē trahens. Nepos. n. in vita S. Ludgeri celebratur, & successor Gregorij. Vnde nescio, quid scriptorib. gestorū Ecclesie Traiectensis Episcoporum in mentē venerit, quādo in vtroque falsi, Albericū ex Anglia oriundū, & diocesis extitisse Eboracensis, tradiderūt Ludgero ipse quidē magnorū operū autor fuit; nec degener à S. Gregorij institutis, in propaganda apud Saxones & Frisios, Christi religione.

Ibidē *In Italia regali seruitio occupatus*. S. Gregoriū demigrasse collegimus anno DCCCLXXV. quā septuagenarius hic obiisse traditur. Idē confirmatur ex hac Albrici peregrinatione, quem probabile est, interfuisse anno DCCCLXXV. expeditioni Longobardicæ, quā Desiderius rex subactus; rediisse sequenti anno, vt secundum Gregorij vaticinium, moriendū adesset.

Lambert.
Hortens.
lib. 1. Ultra-
iect. Hist.
Ultraiecten-
sis Ecclesia
opulenta.
45. inter
Epistol. S. Bo-
nifacij.
S. Grego-
rii potens
etiam se-
cundum sa-
culum.
Matt. 26.
Sacularis
potentia in
Episcopis
bonis & malis.

Regali seruitio. Emphaticū est: & ad iura clientelaria adposita vox. Quid ni? Magnus. n. Carolus dona Traiectensi sedi recens magnifica contulerat, & quo tutius habitaret, Regiam siue palatium cum vectigalib. Episcopo, Gregorio an Albrico attribuerat. Opes has fuisse magnas, Epistola S. Lulli testatur, cum Gregoriū hortatur; *vt in hac tēporali potestate & terrestri ditione, qua, autore Deo, tū utebatur, Dominicæ sententiæ semper memor ageret. Regnū meū non est de hoc mundo*. Addit, & illi fuisse *tumultuosam ministrorū multitudinē*, eamque nec artis militaris expertem. hoc porro negotium inisse Sanctum *occasione lucrandarum animarum, & pro studio multiplicius seruiendi Deo*. Sed & cautelam non tam Gregorio, quam nostri æui ambidextris Præsulibus subiicit necessariā, cum obstrepentis seruitij molestiam à clandestinis diuinarum scripturarum eloquijs iubet expelli, vitarique secularis vitæ foueam, in qua plurimos miserabili ruina cernant ante se quotidie corrucere.

RERVM MEMORA.

BILIVM IN COMMEMORA-
TIONE B. BONIFACII ET GREGO-

RII INDEX.

A.

A ddula filia Dagoberti Regis. 20. Auia S. Gregorij. 3. 20. suscipit S. Bonifacium.	3.
Emulorum ingenia.	7.
Aemuli S. Bonifacij. 6. 7. confunduntur.	25.
Albdricus B. Gregorii Pater.	3.
Albdricus B. Gregorii Nepos. 5. Imitator. 26. 18. Episcopus Vltraiectense.	ibidem.
Alcmaria ciuitas.	23.
Alubertus S. Gregorij Chorepiscopus.	13.
Attingobem.	2. 23.

B.

B occana sylvia nutrix Monachorum plena Ecclesiarum.	8.
S. Bonifacius, 25. Magister S. Gregorij Abbatis. 2. quadiu in Fresonia. 2. venit Treueros. 3. ferè quotidie Missam celebrat. 3. Conuertit B. Gregorium adolescentem. 4. Venit in Thuringiam. 5. Innorescit fama virtutis Carolo Martello. 6. In Hassia & Thuringia suscipit territoria: Ecclesias constituit. 6. amulos vincit. 7. designatur Archiepiscopus Magontia. 8. Quando, & à quo ordinatus Episcopus. 25. 9. quando Magontia factus Archiepiscopus. 25. quanto honore adfecerit Papam. 9. perit preces cleri, & B. Petri.	9.
S. Bonifacii in Franciam aduentus, quando, & vnde. 2. apud Reges gratia. 7. 25. charismata. 9. cura pastoralis 5. celebritas 5. 6. 8. Vita apostolica. 1. labores. 5. Bonifacij & sociorum, in Thuringia egestas. 5. successus, & incrementum Religionis in Francia. 11. Eius stationes tres in Fresonia. 2. 23. 24. sepulchrum Fulde.	8.
S. Burghardus.	9.

C.

C arlmanni & Pippini Regnum felix.	7.
Caroli Magni in Ecclesiam Vltraiectensem magnificentia.	26.

D.

D eus compensat merita.	13.
Desiderius Rex Longobardia.	26.
Discipulorum S. Bonifacij enumeratio, & laus.	8.
Dorstad 8. quanta olim ciuitas.	24.
Discipulorum B. Gregorii, cum Magistro conuictus: profectus, excellencia.	13.

E.

E brietas velut inferni fouea vitanda.	14.
Ecclesia initia, & incrementa in Thuringia.	6.
Egmonda.	23.
Erpesford, nunc Erfortum, Metropolis Thuringia.	6. 23.

F.

F elisa.	2.
Fresonia 2. Ex parte Christiana ex parte Pagana.	8.
Frideslar. 5. 23. Ecclesia Frideslariensis initia à S. Bonifacio.	6.
Fuldensis Monasterij celebritas. 9. ibidem sepulchrum S. Bonifacii.	8.

G.

- G** Embertus discipulus S. Bonifacii. 2.
 B. Gregorius, diuitiarum contemptor, munificus in egenos. 14. 16. est stirpe Francus. 2. Columna Ecclesie, predicator Fresonum. 2. 12. S. Ludgeri preceptor. 2. 10. Legit ad Mensam coram S. Bonifacio, &c. 3. 4. Est confors laborum S. Bonifacii & secundus Thuringia pastor. 5. Apostolus Traiecti, Dorstadi, 8. Comes S. Bonifacio in itinere Romano. 10. potens secundum saculum. 26. successor S. Bonifacii. 12. Septuagenarius paralyti corripitur; & triennio laborans, officio fungitur. 17. an B. Gregorius fuerit vnquam Episcopus. 22. d. Vbi Abbas. 21. prophetat 18. à Stephano Papa, auctoritatem in Fresonia predicandi obtinet. 12.
 B. Gregorii genus. 20. Patria. 21. 20. vocatio, feruor, ab auia victoria. 4. obedientia 10. patientia, 15. erga discipulos pietas, & assiduitas. 13. profectus. 7. 11. charitas in Latrones fratrum suorum, &c. 11. 12. Gregorio aduersantes puniuntur diuinitus. 16. concionum B. Gregorii clausula. 15. Membra B. Gregorii prater modum albens. 17. moritur. 18.

H.

- H** Asii & Thuringi territoria S. Bonifacio offerunt. 6.
 Heilo. I. 23.
 Niuriarum perpesio, & condonatio rara, bona. 12.
 Inuocatio Sanctorum tempore S. Bonifacii. L. 9. 10.
 L Agbeck flumen S. vnde dicatur. 24.
 Lectio ad Mensam. 3.
 S. Lullus Archiepiscopus Moguntinus. 8.
 S. Ludgeri humilitas. M. 13.
 M Agontia Metropolitana Ecclesia. 8. adiudicatur S. Bonifacio. 25.
 Marchelmus discipulus S. VVillibrordi. 26.
 Marchelmus, & Marcuinus pueri Angli, à S. Gregorio, Roma in Germaniam abducti, 10.
 Megingodus. 8. alias Meg ngozus. 25.
 Minorenes fratres olim in regno Francia subditi Maiorennibus. 11.

O.

- O** Ceani vis in abolitione locorum habitatorum. 23.
 Operum bonorum valor. P. 16.
 Palatiolum. 3. 23.
 Patribus spiritualibus quantum deferendum. 1. Eorum monita prosunt ad salutem. 2.
 Potentia spiritualis, bonus vsus in Episcopis. 26.
 Pecuniarum amor obest anime. Q. 14.
 Q Verela B. Ludgeri contra inertes pastores. 6.
 S. Sturmii Abbas Fuldensis. S. 8.

T.

- T** huringie status, quem inuenit S. Bonifacius. 5. 24.
 Traiectum ciuitas antiqua. 8. 24. Traiecti Episcopatus. 12.

V.

- V** ita asperitas in adnunciando Euangelio. 5.
 Vltraiectensis Ecclesie opulentia. VV. 26.
 S. VVigbertus. 9.
 S. VVillibaldus Episcopus Hehstedi, & Nordgoë, clarus post mortem miraculis. 8. S. VVillibaldus germanus VVinibaldi. 8. S. VVillibaldo adscripta S. Bonifacii vita. 19. Eius opinionis censura. 20.
 VVyrda. 2. 23. S. VVillibrordi apostolatus. 12.